

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)
της 4ης Μαρτίου 2004 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-19/01, C-50/01 και C-84/01,

που έχουν ως αντικείμενο αιτήσεις του Tribunale di Pisa (Ιταλία), του Tribunale di Siena (Ιταλία), καθώς και του Corte suprema di cassazione (Ιταλία), αντιστοίχως, με τις οποίες ζητείται, στο πλαίσιο των διαφορών που εκκρεμούν ενώπιον των αιτούντων δικαστηρίων μεταξύ

Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS)

και

Alberto Barsotti κ.λπ. (C-19/01),

μεταξύ

Milena Castellani

και

Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS) (C-50/01),

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

και μεταξύ

Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS)

και

Anna Maria Venturi (C-84/01),

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 80/987/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 1980, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/004, σ. 35),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους Β. Σκουρή, προεδρεύοντα του δευτέρου τμήματος, R. Schintgen και N. Colneric (εισηγήτρια), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: C. Stix-Hackl
γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- ο A. Barsotti, εκπροσωπούμενος από τον G. Giraud, avvocato,
- η M. Castellani, εκπροσωπούμενη από τον F. Mancuso, avvocato,
- η A. M. Venturi, εκπροσωπούμενη από τον A. Piccinini, avvocato,
- το Istituto Nazionale della Previdenza Sociale (INPS), εκπροσωπούμενο από τους A. Todaro και P. Spadafora, avvocati,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον I. M. Braguglia, επικουρούμενο από τον D. Del Gaizo, avvocato dello Stato,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον G. de Bergues και την C. Bergeot-Nunes,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον A. Aresu,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS), εκπροσωπούμενου από τον Α. Todaro, της Α. Μ. Venturi, εκπροσωπούμενης από τον Α. Piccinini, της Γαλλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον C. Lemaire, και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τον Α. Aresu, κατά τη συνεδρίαση της 30ής Ιανουαρίου 2003,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 15ης Μαΐου 2003,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- ¹ Με διατάξεις της 19ης Δεκεμβρίου 2000, της 26ης Ιανουαρίου 2001 και της 18ης Ιανουαρίου 2001, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 15 Ιανουαρίου 2001, στις 5 Φεβρουαρίου 2001 και στις 19 Φεβρουαρίου 2001, το Tribunale di Pisa, το Tribunale di Siena και το Corte suprema di cassazione υπέβαλαν, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, σειρά προδικαστικών ερωτημάτων ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 80/987/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 1980, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/004, σ. 35, στο εξής: οδηγία).

- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφορών μεταξύ του Istituto nazionale della previdenza sociale (στο εξής: INPS) και των A. Barsotti κ.λπ. (C-19/01) και της A. M. Venturi (C-84/01), καθώς και μεταξύ της M. Castellani και του INPS (C-50/01), αναφορικά με την πληρωμή ανεξόφλητων απαιτήσεων των μισθωτών που προκύπτουν από συμβάσεις εργασίας ή σχέσεις εργασίας.

Νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

- 3 Στην πρώτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας τονίζεται ότι «είναι αναγκαία η θέσπιση διατάξεων για την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, ιδίως για τη διασφάλιση της πληρωμής των ανεξόφλητων απαιτήσεών τους, λαμβανομένης υπόψη της αναγκαιότητας μιας ισόρροπης οικονομικής και κοινωνικής αναπτύξεως στην Κοινότητα».
- 4 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας ορίζει ότι:

«Η παρούσα οδηγία ισχύει για τις απαιτήσεις μισθωτών από συμβάσεις εργασίας ή από σχέσεις εργασίας κατά εργοδοτών σε κατάσταση αφερεγγυότητας κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1.»

5 Το άρθρο 3 της οδηγίας προβλέπει ότι:

«1. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα αναγκαία μέτρα ώστε ορισμένοι οργανισμοί εγγυήσεως να διασφαλίζουν, με την επιφύλαξη του άρθρου 4, την πληρωμή των ανεξοφλήτων απαιτήσεων των μισθωτών που προέρχονται από συμβάσεις εργασίας ή από σχέσεις εργασίας και αφορούν την αμοιβή για περίοδο πριν μίαν ορισμένη ημερομηνία.

2. Η ημερομηνία της παραγράφου 1 είναι κατ' επιλογή των κρατών μελών:

— [...]

— [...]

— είτε η ημερομηνία επελεύσεως της αφερεγγυότητας του εργοδότη ή της λύσεως της σύμβασης εργασίας ή της παύσεως της σχέσεως εργασίας του εν λόγω μισθωτού, λόγω αφερεγγυότητας του εργοδότη.»

6 Το άρθρο 4 της οδηγίας προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη έχουν την ευχέρεια να περιορίζουν την σύμφωνα με το άρθρο 3 υποχρέωση προς πληρωμή των οργανισμών εγγυήσεως.

2. Όταν τα κράτη μέλη κάνουν χρήση της ευχέρειας της παραγράφου 1, πρέπει:

— [...]

— [...]

— στην τρίτη περίπτωση του άρθρου 3, παράγραφος 2, να διασφαλίζουν την πληρωμή ανεξοφλήτων απαιτήσεων για αμοιβές των 18 τελευταίων μηνών της συμβάσεως εργασίας ή της σχέσεως εργασίας που προηγούνται της ημερομηνίας επελεύσεως της αφερεγγυότητας του εργοδότη ή της ημερομηνίας λύσεως της συμβάσεως εργασίας ή παύσεως της σχέσεως εργασίας του μισθωτού, εξ αιτίας της αφερεγγυότητας του εργοδότη. Στην περίπτωση αυτή, τα κράτη μέλη δύνανται να περιορίσουν την υποχρέωση πληρωμής απαιτήσεων για αμοιβές μιας περιόδου το πολύ οκτώ εβδομάδων ή περισσότερων τμηματικών περιόδων, που έχουν συνολικά την αυτή διάρκεια.

3. Ωστόσο, τα κράτη μέλη δύνανται να καθορίσουν ένα ανώτατο όριο στη διασφάλιση πληρωμής ανεξοφλήτων απαιτήσεων των μισθωτών, για να αποφευχθεί η καταβολή ποσών πέρα από τα πλαίσια της κοινωνικής σκοπιμότητας της παρούσης οδηγίας.

[...]»

- 7 Κατά το άρθρο 10, στοιχείο α', η οδηγία δεν θίγει τη δυνατότητα των κρατών μελών «να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα που αποσκοπούν στην αποτροπή καταχρήσεων».

Η εθνική νομοθεσία

- 8 Με τα άρθρα 1 και 2 του νομοθετικού διατάγματος 80, περί μεταφοράς στην εσωτερική νομοθεσία της οδηγίας 80/987/ΕΟΚ περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, της 27ης Ιανουαρίου 1992 (*GURI* της 13ης Φεβρουαρίου 1992, τακτικό συμπλήρωμα αριθ. 36, σ. 26, στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 80/92), ρυθμίζεται η διασφάλιση των εξ εργασίας απαιτήσεων και η παρέμβαση του ταμείου εγγυήσεως (στο εξής: Ταμείο), το οποίο τελεί υπό τη διαχείριση του INPS.
- 9 Στο άρθρο 1, παράγραφος 1, του νομοθετικού διατάγματος 80/92, υπό τον τίτλο «Διασφάλιση των εξ εργασίας απαιτήσεων», ορίζονται τα ακόλουθα:

«Σε περίπτωση κατά την οποία έχει κινηθεί εναντίον του εργοδότη διαδικασία πτωχεύσεως, πτωχευτικού συμβιβασμού, αναγκαστικής εκκαθαρίσεως ή μια ειδική διοικητική διαδικασία [...], οι μισθωτοί που απασχολεί ο εν λόγω εργοδότης ή οι έλκοντες εξ αυτών δικαιώματα δύνανται να ζητήσουν την πληρωμή, εκ μέρους του ταμείου εγγυήσεως [...] των ανεξόφλητων εξ εργασίας απαιτήσεων στις οποίες αναφέρεται το άρθρο 2.»

10 Κατά το άρθρο 2, παράγραφοι 1, 2 και 4, του νομοθετικού διατάγματος 80/92:

«1. Η πληρωμή στην οποία προβαίνει το ταμείο εγγυήσεως, σύμφωνα με το άρθρο 1 του παρόντος διατάγματος, αφορά τις εξ εργασίας απαιτήσεις, πλην εκείνων που πηγάζουν από τη λήξη της σχέσεως εργασίας, που αφορούν τους τρεις τελευταίους μήνες της εν λόγω σχέσεως εργασίας και ανάγονται στην περίοδο των τελευταίων δώδεκα μηνών που προηγήθηκαν: α) της ημερομηνίας λήψεως του μέτρου διά του οποίου κινήθηκε μια από τις διαδικασίες του άρθρου 1, παράγραφος 1· β) της ημερομηνίας κινήσεως της διαδικασίας αναγκαστικής εκτελέσεως· γ) της ημερομηνίας της αποφάσεως περί εκκαθαρίσεως ή παύσεως της προσωρινής ασκήσεως ή της αδείας συνεχίσεως της δραστηριότητας της επιχειρήσεως, αναφορικά με τους εργαζομένους εκείνους οι οποίοι συνέχισαν να ασκούν την επαγγελματική τους δραστηριότητα ή την ημερομηνία λήξεως της σχέσεως εργασίας, αν αυτή επήλθε κατά την περίοδο που η επιχείρηση ασκούσε ακόμη τη δραστηριότητά της.

2. Η πληρωμή στην οποία προβαίνει το Ταμείο σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου δεν μπορεί να υπερβαίνει ποσό ίσο προς το τριπλάσιο του ανώτατου ορίου της ειδικής αποζημιώσεως που καταβάλλεται ως συμπλήρωμα του μηνιαίου μισθού, μετά την αφαίρεση των κρατήσεων κοινωνικής προνοίας.

[...]

4. Η κατά την πρώτη παράγραφο του παρόντος άρθρου πληρωμή δεν μπορεί να χωρήσει σωρευτικώς προς τα ακόλουθα ποσά: α) με το ειδικό επίδομα που καταβάλλεται ως συμπλήρωμα του μισθού, το καταβληθέν κατά τη δωδεκάμηνη περίοδο που προβλέπει η πρώτη παράγραφος του παρόντος άρθρου· β) με τις αμοιβές που καταβλήθηκαν στον εργαζόμενο κατά τη διάρκεια της τριμήνου περιόδου που προβλέπει η πρώτη παράγραφος του παρόντος άρθρου· γ) με το επίδομα για εξεύρεση νέας εργασίας, το οποίο χορηγείται, δυνάμει του νόμου 223, της 23ης Ιουλίου 1991, εντός του τριμήνου που έπεται της λύσεως της σχέσεως εργασίας.»

- 11 Το ειδικό επίδομα που καταβάλλεται ως συμπλήρωμα του μισθού είναι παροχή καταβαλλόμενη από το INPS, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, σε εργαζόμενους που έχουν τεθεί σε διαθεσιμότητα ή εργάζονται με μειωμένο ωράριο για οικονομικούς λόγους, ιδίως, λόγω κρίσεως την οποία διέρχεται η οικεία επιχείρηση.

Οι διαφορές των κύριων δικών

- 12 Οι A. Barsotti κ.λπ. καθώς και οι M. Castellani και A. M. Venturi προβάλλουν απαιτήσεις που αφορούν μέρος των αποδοχών τους κατά την τελευταία περίοδο της συμβάσεως ή της σχέσεώς τους εργασίας. Ζήτησαν την εξόφληση των απαιτήσεων αυτών από το Ταμείο. Το INPS απέρριψε τις αιτήσεις αυτές, είτε πλήρως είτε μερικώς.
- 13 Στην υπόθεση C-19/01, στην οποία τα εκτιθέμενα πραγματικά περιστατικά αφορούν μόνον τον A. Barsotti, ενώ η υπόθεση αφορά έντεκα ακόμη εργαζομένους, το INPS υποχρεώθηκε, με διάταξη του Tribunale di Pisa, να καταβάλει στον A. Barsotti το ποσό των 4 027 377 ιταλικών λιρών (ITL), προσαυξημένο κατά το ποσό που προκύπτει από τη νομισματική ανατίμηση, τους νόμιμους τόκους και τις δαπάνες. Κατά το αιτούν δικαστήριο, το ποσό αυτό αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ των απαιτήσεων που προέκυψαν βάσει των τριών τελευταίων μηνών της αμοιβής του A. Barsotti, τους περιλαμβανόμενους στη δωδεκάμηνη περίοδο που προηγήθηκε της πτωχεύσεως του εργοδότη, και των όσων πράγματι έχει εισπράξει ο προσφεύγων υπό μορφή προκαταβολών ή μερικών καταβολών, εντός του ανωτάτου ορίου των 4 027 377 ITL που προβλέπει η παρασχεθείσα από το Ταμείο εγγύηση. Το INPS, εξ ονόματος του εν λόγω Ταμείου, άσκησε ανακοπή κατά της διαταγής αυτής πληρωμής, ζητώντας την ανάκλησή της και υποστηρίζοντας ότι δεν όφειλε να προβεί σε καμία πληρωμή, δεδομένου ότι ο προσφεύγων, λόγω των προκαταβολών που είχε εισπράξει, συμπλήρωσε το ανώτατο όριο του ποσού που δικαιούται, καθόσον, από αυτής της απόψεως, δεν έχει σημασία το αν σ' αυτή την πληρωμή προσέβη ο εργοδότης. Το Tribunale di Pisa, ενώπιον του οποίου ήχθη η υπόθεση, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει σχετικό ερώτημα στο Δικαστήριο.

- 14 Στην υπόθεση C-50/01, η M. Castellani ζήτησε να υποχρεωθεί το INPS να της καταβάλει ποσό ίσο προς μισθολογική απαίτηση αφορώσα την αμοιβή της κατά το τρίμηνο που προηγήθηκε της λύσεως της σχέσεως εργασίας, την επελθούσα εντός του έτους που προηγήθηκε της κηρύξεως του εργοδότη σε κατάσταση αφερεγγυότητας, μετά την αφαίρεση του καθαρού ποσού που εισέπραξε και εντός των ανωτάτων ορίων που προβλέπει το νομοθετικό διάταγμα 80/92. Το αίτημα αυτό έγινε μερικώς δεκτό από το INPS, το οποίο όμως αφαίρεσε από το ανώτατο αυτό όριο τα ποσά που είχε καταβάλει στην ενδιαφερόμενη ο εργοδότης της κατά τη διάρκεια των τριών τελευταίων μηνών της εν λόγω σχέσεως εργασίας. Το INPS υποστήριξε ότι ο Ιταλός νομοθέτης, καθορίζοντας στο αυτό ύψος το ανώτατο μηνιαίο όριο και το καθαρό ειδικό επίδομα που καταβάλλεται ως συμπλήρωμα του μισθού, όρισε σιωπηρώς ότι δεν είναι δυνατή η σώρευση του ποσού που δύναται κατ' ανώτατο όριο να χορηγηθεί με τα ποσά που καταβλήθηκαν στον εργαζόμενο κατά τη διάρκεια της τριμηνιαίας περιόδου αναφοράς. Συνεπώς, κατά την άποψή του, τα ποσά αυτά έπρεπε να αφαιρεθούν από το κατ' ανώτατο όριο χορηγητέο ποσό. Το Tribunale di Siena, ενώπιον του οποίου ήχθη η διαφορά, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει σχετικό ερώτημα στο Δικαστήριο.
- 15 Στην υπόθεση C-84/01, η A. M. Venturi εισέπραξε από τον εργοδότη της την αμοιβή που είχε δικαίωμα να λάβει για τους δύο από τους τρεις τελευταίους μήνες εργασίας και ζήτησε από το INPS να της καταβάλει ποσό αντίστοιχο προς τον μισθό του τρίτου μήνα. Το INPS αρνήθηκε να καταβάλει το ποσό αυτό στην A. M. Venturi με το αιτιολογικό ότι αυτή είχε κανονικώς εισπράξει την αμοιβή της για τους δύο από τους τρεις μήνες που καλύπτει η εγγύηση που της είχε παρασχεθεί και, κατά συνέπεια, είχε εισπράξει ποσό μεγαλύτερο από το ελάχιστο όριο εισοδήματος που προβλέπει ο νόμος. Το Tribunale di Bologna (Ιταλία), ενώπιον του οποίου ήχθη η διαφορά, έκανε δεκτό το αίτημα της A. M. Venturi με απόφαση της 28ης Μαΐου 1997. Το εν λόγω δικαστήριο δέχθηκε τον ισχυρισμό της A. M. Venturi ότι το ποσό που έχει καταβάλει ο εργοδότης υπό μορφή προκαταβολής πρέπει προηγουμένως να αφαιρεθεί από την πράγματι οφειλόμενη αμοιβή.
- 16 Το INPS άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως αυτής. Προς στήριξη της αναίρεσεως αυτής υποστήριξε ότι η προκαταβολή έναντι της απαιτήσεως που αφορά τους τρεις τελευταίους μήνες μισθοδοσίας πρέπει να αφαιρεθεί από το ανώτατο όριο του ποσού που εγγυάται το Ταμείο. Το Corte suprema di cassazione αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει σχετικό ερώτημα το Δικαστήριο.

Οι διατάξεις περί παραπομπής και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 17 Στη διάταξή του περί παραπομπής, το Corte suprema di cassazione κρίνει ως προφανές ότι, αν γίνει δεκτή η εκ μέρους του INPS ερμηνεία της εθνικής νομοθεσίας, οι εργαζόμενοι εκείνοι των οποίων η αμοιβή ήταν υψηλότερη από το ανώτατο όριο του ποσού που εγγυάται το Ταμείο δεν θα μπορούσαν, ή θα μπορούσαν μόνο μερικώς, να ικανοποιήσουν την απαίτησή τους (στην περίπτωση κατά την οποία η προκαταβολή που εισέπραξαν από τον εργοδότη θα ήταν ίση ή ανώτερη του εν λόγω ανωτάτου ορίου), με αποτέλεσμα είτε να μην εισπράξουν κανένα ποσό είτε να μην ικανοποιηθούν πλήρως. Αντιθέτως, οι εργαζόμενοι εκείνοι των οποίων η αμοιβή ήταν μικρότερη του ανωτάτου ορίου θα μπορούσαν να επιτύχουν την πλήρη ικανοποίηση της απαιτήσεώς τους, εν μέρει από τον εργοδότη και εν μέρει από το Ταμείο.
- 18 Το Corte suprema di cassazione τονίζει ότι έχει δεχθεί με τη νομολογία του, η οποία αρχικώς ήταν αντίθετη, ότι το άρθρο 2 του νομοθετικού διατάγματος 80/92 έχει την έννοια ότι το Ταμείο οφείλει να χωρήσει στην πληρωμή του ποσού που απομένει ενδεχομένως να καταβληθεί μετά την αφαίρεση του ανωτάτου ορίου των προκαταβολών που πράγματι εισπράχθηκαν έναντι της αμοιβής (βλ. αποφάσεις της 11ης Αυγούστου 1999, αριθ. 8607· της 19ης Φεβρουαρίου 2000, αριθ. 1937, και της 2ας Οκτωβρίου 2000, αριθ. 13939, που δεν έχουν ακόμη δημοσιευθεί στη συλλογή της νομολογίας του). Το εν λόγω δικαστήριο κρίνει ότι η ερμηνεία αυτή είναι σύμφωνη προς τον «κοινωνικό σκοπό» της οδηγίας, όπως αυτός προκύπτει από το άρθρο 4, παράγραφος 3, αυτής, κατά τον οποίο οι ανάγκες των εργαζομένων πρέπει να τυγχάνουν προστασίας εντός των ορίων που επιβάλλουν οι διαθέσιμοι οικονομικοί πόροι (βλ. προαναφερθείσα απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 2000, αριθ. 13939).
- 19 Εντούτοις, το Corte suprema di cassazione διαπιστώνει ότι, αν εξεταστεί το άρθρο 4, παράγραφος 3, της οδηγίας σε σχέση με τις λοιπές αρχές που απορρέουν από αυτήν, ανακύπτουν αμφιβολίες ως προς την ορθότητα της ερμηνείας που υιοθέτησε. Πράγματι, από τα άρθρα 1 και 4 της οδηγίας προκύπτει ότι τόσο ο καθορισμός του πεδίου εφαρμογής της όσο και ο καθορισμός των ορίων που μπορούν να θέτουν τα κράτη μέλη στην υποχρέωση πληρωμής διατυπώνονται, εν πάση περιπτώσει, υπό την επιφύλαξη ότι πρόκειται για «απαιτήσεις μισθωτών από συμβάσεις εργασίας».

20 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Corte suprema di cassazione αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 4, παράγραφος 3, της οδηγίας 80/987/ΕΟΚ της 20ής Οκτωβρίου 1980 —καθ' ο μέτρο προβλέπει ότι τα κράτη μέλη μπορούν, προκειμένου να αποφεύγεται η καταστρατήγηση του κοινωνικού σκοπού της οδηγίας, να καθορίζουν ανώτατο όριο της υποχρέωσης πληρωμής των ανεξόφλητων απαιτήσεων των μισθωτών για τους τελευταίους τρεις μήνες της εργασιακής σχέσεως— την έννοια ότι επιτρέπει την απώλεια μέρους της απαιτήσεως για όσους, λόγω του ότι το ύψος των αποδοχών τους υπερβαίνει το ανώτατο όριο, έχουν εισπράξει, κατά τους τελευταίους τρεις μήνες της εργασιακής σχέσεώς τους, προκαταβολές ύψους ίσου ή μεγαλύτερου από το εν λόγω ανώτατο όριο, ενώ είναι βέβαιο ότι εκείνοι των οποίων οι αποδοχές είναι κατώτερες του ανωτάτου ορίου έχουν τη δυνατότητα να επιτύχουν, σωρεύοντας προκαταβολές εκ μέρους του εργοδότη και πληρωμές εκ μέρους του δημόσιου οργανισμού, πλήρη ικανοποίηση (ή σε μεγάλο βαθμό) της απαιτήσεώς τους;»

21 Το Tribunale di Pisa δεν συμφωνεί με τη νέα νομολογία του Corte suprema di cassazione. Κατά το εν λόγω δικαστήριο, κατά τη νομολογία αυτή θεωρείται νόμιμη η προσφυγή στο Ταμείο μόνο στην περίπτωση κατά την οποία οι έναντι της αμοιβής προκαταβολές υπολείπονται του ανωτάτου ορίου της εγγυήσεως που παρέχει το Ταμείο, μέχρι του ύψους της διαφοράς μεταξύ αυτού του ανωτάτου ορίου και των καταβληθεισών προκαταβολών. Κατά το Tribunale di Pisa, η κρατούσα ερμηνεία του άρθρου 2, παράγραφος 4, στοιχείο b, του νομοθετικού διατάγματος 80/92 δημιουργεί διαφορές στην προστασία των συμφερόντων των μισθωτών εργαζομένων, την οποία η οδηγία και η απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Ιουλίου 1997, C-373/95, Maso κ.λπ. (Συλλογή 1997, σ. I-4051), αποσκοπούν ακριβώς να διασφαλίσουν κατά τρόπο ομοιόμορφο.

22 Κατά την ανάλυση του Tribunale di Pisa, το νομοθετικό διάταγμα 80/92 αποκλίνει από την οδηγία.

23 Ο Ιταλός νομοθέτης διαμόρφωσε, με το νομοθέτημα αυτό, ένα νεωτεριστικό σύστημα στο πλαίσιο του οποίου αντικείμενο του δικαιώματος του εργαζομένου είναι η χορηγούμενη από το Ταμείο παροχή, η οποία από μέτρο ευθύνης μεταβλήθηκε σε περιεχόμενο της υποχρέωσης και του δικαιώματος που προκύπτει εκ της ευθύνης αυτής, αποδεσμευόμενη από οποιαδήποτε σχέση με την αρχική νομική κατάσταση του δικαιούχου. Τούτο προκύπτει από τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 2, παράγραφοι 4 και 1, και 1, του νομοθετικού διατάγματος 80/92.

24 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunale di Pisa αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Αν η οδηγία 80/987/ΕΟΚ και οι αποφάσεις του Δικαστηρίου της 19ης Νοεμβρίου 1991 επί των υποθέσεων C-6/90 και C-9/90, Francovich κ.λπ., και της 10ης Ιουλίου 1997 επί της υποθέσεως C-373/95, Maso κ.λπ., μπορούν να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι, στα πλαίσια του ανωτάτου ορίου εγγυήσεως, η απαγόρευση της σωρεύσεως μεταξύ του καταβαλλόμενου από το Ταμείο επιδόματος εγγυήσεως και του καταβληθέντος από τον εργοδότη κατά τους τελευταίους τρεις μήνες τμήματος επί των αποδοχών είναι νόμιμη μόνον όσον αφορά το ποσό που υπερβαίνει το ύψος του επιδόματος για εξεύρεση νέας εργασίας το οποίο προβλέπεται για την ίδια χρονική περίοδο, λαμβανομένου υπόψη ότι το καταβληθέν τμήμα επί των αποδοχών, όπως και το επίδομα για εξεύρεση νέας εργασίας και μέχρι το ίδιο ποσό, προορίζεται να καλύψει τις στοιχειώδεις ανάγκες του απολυθέντος εργαζομένου.»

25 Το Tribunale di Siena έχει αμφιβολίες ως προς το αν η νέα νομολογία του Corte suprema di cassazione είναι σύμφωνη με το κοινοτικό δίκαιο.

26 Κατά το εν λόγω δικαστήριο, το γράμμα του άρθρου 2 του νομοθετικού διατάγματος 80/92 δεν είναι σαφές, τόσο λόγω της διαρθρώσεως των διαφόρων εδαφίων αυτής της διατάξεως, όσο και λόγω της φύσεως του προβλεπόμενου ανωτάτου ορίου, εκ της οποίας θα μπορούσε να συναχθεί παραπομπή σε άλλον εφαρμοστέο κανόνα δικαίου.

27 Η νέα νομολογία του Corte suprema di cassazione περί ανωτάτου ορίου της εγγυήσεως που παρέχει το Ταμείο, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι παραπέμπει στην ιταλική νομοθεσία περί κοινωνικής ενισχύσεως, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τη διαφορά που υφίσταται μεταξύ αυτής της ενισχύσεως και του κοινωνικού σκοπού της οδηγίας. Το Tribunale di Siena διατυπώνει αμφιβολίες ως προς το κατά πόσον μπορεί η ασάφεια του άρθρου 2 του νομοθετικού διατάγματος 80/92 να αρθεί μέσω της μείωσης ή και της πλήρους απώλειας —στις περισσότερες περιπτώσεις— του δικαιώματος των εργαζομένων να ικανοποιηθούν οι πράγματι ανεξόφλητες απαιτήσεις τους, όταν μάλιστα η οδηγία εγγυάται την κτήση τέτοιων δικαιωμάτων.

28 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunale di Siena αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Αν η απαγόρευση της δυνατότητας σωρεύσεως της λογιστικής αξίας των έκτακτων αποδοχών μισθολογικής ολοκληρώσεως με τις αποδοχές που καταβλήθηκαν στον εργαζόμενο κατά την περίοδο αναφοράς (άρθρο 2, παράγραφος 4, του υπ' αριθ. 80/1992 νομοθετικού διατάγματος) είναι σύμφωνη —υπό το πρίσμα και των προγενέστερων αποφάσεων του ΔΕΚ επί του προαναφερθέντος νομοθετικού διατάγματος— με την οδηγία 80/987/ΕΟΚ, και συγκεκριμένα:

α) αν η ως άνω απαγόρευση της δυνατότητας σωρεύσεως μπορεί να θεωρηθεί σύμφωνη με τον σκοπό της οδηγίας, ο οποίος είναι (άρθρο 3, παράγραφος 1) η διασφάλιση της πληρωμής των ανεξόφλητων απαιτήσεων από μισθούς για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (άρθρο 3, παράγραφος 2) και οι οποίοι αφορούν μια ορισμένη περίοδο (άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2), ή

- β) αν η ανωτέρω απαγόρευση της δυνατότητας σωρεύσεως ανταποκρίνεται σε ένα κριτήριο που φέρει τον χαρακτήρα αρωγής, που δεν είναι σύμφωνο με το κοινωνικό κριτήριο στο οποίο στηρίζεται η οδηγία 80/987.
- γ) αν η εν λόγω απαγόρευση της δυνατότητας σωρεύσεως έχει ως αποτέλεσμα να καταργείται ή να μην εφαρμόζεται μερικώς η οδηγία.
- δ) αν η εν λόγω απαγόρευση της δυνατότητας σωρεύσεως μπορεί να επιτραπεί στο πλαίσιο της δυνατότητας των κρατών μελών να καθορίζουν ένα ανώτατο όριο στη διασφάλιση της πληρωμής των ανεξόφλητων απαιτήσεων των μισθωτών (άρθρο 4, παράγραφος 3), δεδομένου άλλωστε ότι ο Ιταλός νομοθέτης έχει ήδη θεσπίσει το εν λόγω ανώτατο όριο με το άρθρο 2, παράγραφος 2, του ως άνω νομοθετικού διατάγματος.
- ε) αν, συνεπώς, η παραπομπή στο “ανώτατο μέτρο των έκτακτων αποδοχών μισθολογικής ολοκληρώσεως” του προαναφερθέντος άρθρου 2, παράγραφος 2, πρέπει ή όχι να θεωρηθεί ότι έχει απλώς τυπική και λογιστική φύση, ή αν η παραπομπή αυτή γίνεται σε συγκεκριμένο άρθρο (με συνέπεια να περιλαμβάνονται στο υπ’ αριθ. 80/1992 νομοθετικό διάταγμα οι εκτελεστικές διατάξεις για τις έκτακτες αποδοχές μισθολογικής ολοκληρώσεως στις οποίες περιλαμβάνεται και η απαγόρευση της αποκαλούμενης δυνατότητας σωρεύσεως).
- στ) αν, τέλος, η απαγόρευση της δυνατότητας σωρεύσεως μπορεί να θεωρηθεί ότι επιτρέπεται στο πλαίσιο της δυνατότητας των κρατών μελών να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για την αποτροπή καταχρήσεως (άρθρο 10, στοιχείο α).»

- 29 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 8ης Μαρτίου 2001, οι υποθέσεις C-19/01, C-50/01 και C-84/01 ενώθηκαν προς διευκόλυνση της γραπτής και προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 30 Επιβάλλεται, προκαταρκτικώς, να τονιστεί ότι, στο πλαίσιο του άρθρου 234 ΕΚ, το Δικαστήριο δεν έχει την αρμοδιότητα να αποφανθεί ούτε επί της ερμηνείας εθνικών νομοθετικών ή κανονιστικών διατάξεων ούτε επί της συμφωνίας αυτών των διατάξεων με το κοινοτικό δίκαιο. Έχει, πάντως, τη δυνατότητα να παράσχει στο εθνικό δικαστήριο τα στοιχεία εκείνα ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου που θα του επιτρέψουν να επιλύσει το νομικό ζήτημα το οποίο αντιμετωπίζει (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 18ης Νοεμβρίου 1999, C-107/98, Teckal, Συλλογή 1999, σ. I-8121, σκέψη 33, και της 23ης Ιανουαρίου 2003, C-57/01, Μακεδονικό Μετρό και Μηχανική, Συλλογή 2003, σ. I-1091, σκέψη 55).
- 31 Συνεπώς, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί απάντηση με βάση αυτή τη νομολογία.
- 32 Τα ερωτήματα αυτά, τα οποία επιβάλλεται να εξεταστούν από κοινού, πρέπει να νοηθούν ως θέτοντα ουσιαστικώς το ζήτημα αν τα άρθρα 3, παράγραφος 1, και 4, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας έχουν την έννοια ότι επιτρέπουν σε κράτος μέλος να περιορίσει την υποχρέωση πληρωμής που υπέχουν οι οργανισμοί εγγυήσεως σε ποσό το οποίο καλύπτει τις στοιχειώδεις ανάγκες των οικείων εργαζομένων και από το οποίο έχουν αφαιρεθεί οι πληρωμές στις οποίες προέβη ο εργοδότης κατά τη διάρκεια της καλυπτόμενης από την εγγύηση περιόδου.

- 33 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα μέτρα που απαιτούνται ώστε οι οργανισμοί εγγυήσεως να διασφαλίζουν, με την επιφύλαξη του άρθρου 4 της αυτής οδηγίας, την πληρωμή των ανεξόφλητων απαιτήσεων των μισθωτών που αφορούν την αμοιβή για περίοδο προγενέστερη μιας ορισμένης ημερομηνίας.
- 34 Το άρθρο 4, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας προβλέπει τη δυνατότητα των κρατών μελών να καθορίζουν ένα ανώτατο όριο για τη διασφάλιση πληρωμής ανεξόφλητων απαιτήσεων των μισθωτών, ώστε να αποφευχθεί η καταβολή ποσών που θα υπερέβαινε το πλαίσιο κοινωνικής σκοπιμότητας της συγκεκριμένης οδηγίας.
- 35 Ο κοινωνικός αυτός σκοπός συνίσταται στη διασφάλιση ενός κοινοτικού κατώτατου ορίου προστασίας των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, μέσω της πληρωμής των ανεξόφλητων απαιτήσεων τους που απορρέουν από συμβάσεις ή σχέσεις εργασίας και αφορούν τις αποδοχές συγκεκριμένης περιόδου (αποφάσεις Maso κ.λπ., προαναφερθείσα, σκέψη 56 της 14ης Ιουλίου 1998, C-125/97, Regeling, Συλλογή 1998, σ. I-4493, σκέψη 20, και της 18ης Οκτωβρίου 2001, C-441/99, Gharehveran, Συλλογή 2001, σ. I-7687, σκέψη 26, και της 11ης Σεπτεμβρίου 2003, C-201/01, Walcher, Συλλογή 2003, σ. I-8827, σκέψη 38).
- 36 Καίτοι τα κράτη μέλη δικαιούνται να καθορίζουν ανώτατο όριο διασφάλισης της πληρωμής ανεξόφλητων απαιτήσεων, υποχρεούνται, πάντως, να διασφαλίζουν, εντός αυτού του ανωτάτου ορίου, την πληρωμή του συνόλου των ανεξόφλητων αυτών απαιτήσεων.
- 37 Οι προκαταβολές που ενδεχομένως εισέπραξαν οι συγκεκριμένοι μισθωτοί έναντι απαιτήσεων τους που αφορούν την καλυπτόμενη από την εγγύηση περίοδο πρέπει να αφαιρεθούν από το ποσό των απαιτήσεων, ώστε να καθοριστεί κατά πόσον οι απαιτήσεις αυτές έμειναν ανεξόφλητες.

- 38 Αντιθέτως, κανόνας περί απαγορεύσεως των σωρεύσεων κατά τον οποίο οι καταβληθείσες στους συγκεκριμένους εργαζομένους αμοιβές κατά τη διάρκεια της καλυπτόμενης από την εγγύηση περιόδου πρέπει να αφαιρεθούν από το ανώτατο όριο που έχει καθορίσει το κράτος μέλος για τη διασφάλιση των ανεξόφλητων απαιτήσεων θίγει ευθέως το ελάχιστο όριο προστασίας που διασφαλίζει η οδηγία.
- 39 Εξάλλου, καίτοι το άρθρο 10 της οδηγίας παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να λαμβάνουν τα μέτρα που απαιτούνται για την αποτροπή του ενδεχομένου καταχρήσεων, εντούτοις τα πληροφοριακά στοιχεία που προκύπτουν από τις δικογραφίες δεν υποδηλώνουν προσπάθεια αποδείξεως μιας καταχρήσεως την οποία ακριβώς αποσκοπεί να αποτρέψει ο κανόνας περί απαγορεύσεως των σωρεύσεων περί του οποίου πρόκειται στις κύριες δίκες.
- 40 Ενόψει των ανωτέρω σκέψεων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 3, παράγραφος 1, και 4, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας έχουν την έννοια ότι δεν επιτρέπουν σε κράτος μέλος να περιορίσει την υποχρέωση πληρωμής που υπέχουν οι οργανισμοί εγγυήσεως σε ποσό που να καλύπτει τις στοιχειώδεις ανάγκες των οικείων εργαζομένων και από το οποίο έχουν αφαιρεθεί οι πληρωμές στις οποίες προέβη ο εργοδότης κατά τη διάρκεια της καλυπτόμενης από την εγγύηση περιόδου.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 41 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γαλλική και η Ιταλική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η διαδικασία έχει, ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης, τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλαν το Tribunale di Pisa, με διάταξη της 19ης Δεκεμβρίου 2000, το Tribunale di Siena, με διάταξη της 26ης Ιανουαρίου 2001, και το Corte suprema di cassazione, με διάταξη της 18ης Ιανουαρίου 2001, αποφαίνεται:

Τα άρθρα 3, παράγραφος 1, και 4, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 80/987/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 1980, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, έχουν την έννοια ότι δεν επιτρέπουν σε κράτος μέλος να περιορίσει την υποχρέωση πληρωμής που υπέχουν οι οργανισμοί εγγυήσεως σε ποσό που να καλύπτει τις στοιχειώδεις ανάγκες των οικείων εργαζομένων και από το οποίο έχουν αφαιρεθεί οι πληρωμές στις οποίες προέβη ο εργοδότης κατά τη διάρκεια της καλυπτόμενης από την εγγύηση περιόδου.

Σκουρής

Schintgen

Colneric

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 4 Μαρτίου 2004.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

R. Grass

B. Σκουρής

